

L. ROSENSTOCK-FRANCK: L'ÉCONOMIE CORPORATIVE FASCISTE EN DOCTRINE ET EN FAIT. Paris, Gamber 1934. 429 str.

Kniha má dvě části. První (L'ordre syndical) rozbírá odborové zřízení fašistického státu, druhá (L'ordre corporatif) jeho zřízení stavovské.

Odborové zřízení fašistické vznikalo — aspoň na počátku — pod vlivem dvou hnutí: Sorelova revolučního syndikalismu a hospodářského politického nacionalismu. Italští revoluční syndikalisté byli jako Sorel pro třídní boj, přímou akci, obecnou stávkou. Ale jejich programy byly značně zmatené a hnutí připravilo půdu fašismu spíše tím, že vštěpovalo dělnictvu odpor k parlamentarismu, zálibu v násilných akcích a nedůvěru k mezinárodnímu socialismu. Tato nedůvěra nabyla konečně vrchu i nad revolučními teoriemi třídního boje a přivedla italské syndikalisty k politickému a hospodářskému nacionalismu.

Přínos tohoto hnutí odborovému zřízení fašistickému je značnější. Už 1914 prohlašuje Rocco, že nacionalismus je proti hospodářství individuálnímu, liberálnímu i socialistickému. Konečným cílem je mu národní stát, v němž je jedinec pouze nástrojem. Na hnutí působili francouzští a němečtí nacionalisté (Maurras, Treitschke), ale také rakouský křesťanský socialismus a jeho prostřednictvím názory římské církve vyjádřené 1891 Lvem XIII. v encyklice De conditione opificium („Rerum novarum“). R.-Fr. ukazuje, že Lev XIII. byl mnohem liberálnější než později fašismus. Radil státu, aby se nevměšoval do vnitřních věcí odborových sdružení. Psal: „životnost vychází z vnitřního principu a snadno uhasíná pod vlivem vnějšího zásahu.“

Rocco přišel na myšlenku, aby stát učinil z odborových sdružení své orgány. Jeho myšlenkou byla i jednotná smíšená odborová sdružení zaměstnavatelů a zaměstnanců, jež by se starala o ochranu práce, odborné vzdělání a prostředkovala by v pracovních sporech. Řešil by je ovšem jen stát. Proto zákaz stávkou, výluky, bojkotu.

Pokud se týká fašismu, je známo, že Mussolini byl ještě v červenci 1914 přívržencem mezinárodního antimilitarismu. V říjnu 1914 obrátil ve prospěch zásahu Itálie do války. R. 1915 byl fašistický program ještě jednoduchý: proti Rakousku, kněžím a socialistům. R. 1919 je už širší. Politický: obecné hlasovací právo, zrušení politické policie, politické svobody. Hospodářský: rozpuštění akciových společností, zrušení bank, nové rozdělení národního bohatství, země sedlákům, průmyslové a dopravní podniky sdružením techniků a dělníků. Program bojovný, zřejmě licitační ve snaze konkurovat se socialistickou Konfederací Práce. V té době (1920) schvaloval Mussolini i obsazení továren dělníky: „dělník nabyl práva kontrolovat hospodářskou činnost, které se účastní.“ Po rozštěpení socialistické strany a zklamání v dělnictvu z obsazení továren zakládá Mussolini 1921 vlastní fašistické odborové organizace. Obratně v nich „syndikalisoval“ nejrůznorodější živly: zemědělce, průmyslníky, dělníky. Činnost těchto odborových organizací se má vědomě vřazovat do spletitých sociálních vztahů a šířit v nich zásadu, že nad třídami je vlast a společnost. Počátky fašistického odborářství byly zřejmě politické.

Než byl položen základní kámen fašistického odborářství, zákon z 3. dubna 1926, došlo v l. 1923—1926 k boji mezi jeho dvěma vůdci. Z nich byl De Stefani čistým liberálem, Rossoni pak zastáncem jednotné smíšené odborové organizace, v níž by byl hospodářským diktátorem zaměstnavatelů i zaměstnanců. Rossoni se snažil, aby vzrůstajícím fašistickým odborovým organizacím (47.000 r. 1922, 1.800.000 r. 1924) přiznal jednak stát, hlavně však průmyslníci, odborářský monopol. Musil za to povolit průmysl-

níkům podobné monopolní postavení Průmyslové konfederace, hlavně však ustoupit od myšlenky jednotné smíšené odborové organizace a svolit k zákazu stávků a rozpuštění závodních výborů. Průmyslníci tedy uznali fašistické hnutí, když je jeho vůdcové od počátečního protikapitalistického radikalismu svedli na cestu hospodářského liberalismu, příznivého zaměstnavatelům. R.-Fr. naznačuje, že tento obrat fašismu nebyl asi jen cenou za uznání jeho odborových organizací, nýbrž také výkupným za finanční podpory udělované fašistické milici.

Rozbírání zákonná opatření týkající se italského odborového hnutí ukazuje autor, že fašistické pojetí odborářského vedení se liší od praxe demokratických národů. Moderní diktatury musí totiž potlačovat nejen svobodu tisku, sdružování a shromažďování, nýbrž musí zavést přísnou kontrolu dělnických kolektivů v továrnách a zabránit, aby je někteří silní jednotlivci nevedli, aniž by vláda byla předem jista jejich politickým směrem. R.-Fr. rozbírá základní zákon z 3. dubna 1926 o právní úpravě kolektivních pracovních styků, prováděcí nařízení a Chartu Práce z 21. dubna 1927. Odborový monopol mají fašistické organizace, stávky a výluky se nepřipouštějí, zavádí se pracovní soudy. Autor uznává, (jak to učinil i Albert Thomas), že Charta má některá dobrá ustanovení ve prospěch dělníků (placená dovolená, odškodnění při výpovědi nebo smrti), ale dodává, že Charta není vyvrcholením širokého hnutí veřejného mínění, nýbrž jen právní stavbou, jejíž fungování naráží na četné obtíže. Pokud se týká odborového zastoupení, jsou jeho vůdcové (předsedové a sekretáři syndikátů, federací a svazů) těsně spjati s fašistickou stranou a vládou, která je buď přímo jmenuje nebo si aspoň vyhrazuje volené funkcionáře potvrdit. Tak kontroluje a řídí vláda celou odborovou činnost a vedoucí odboráři jsou vlastně jen úředníky.

Všechna zákonná opatření nemohla přirozeně odstranit třídní rozpory. Obě strany — zaměstnavatelé i zaměstnanci — snaží se vyložit Chartu ve svůj prospěch. Zejména zaměstnavatelé chtějí, aby styk odborových organizací s dělnictvem byl co nejmenší: tak nechťjí syndikátní zprostředkovatelný práce, nýbrž státní, jsou neústupní v otázce jakéhokoli přímého zastoupení dělnictva v závodech, snaží se nahrazovat zákroky odborových organizací paritními komisemi. Vedoucí odborových organizací se snaží, aby uspokojili státní správu. Musí dělat politickou propagandu, mít stálý styk se stranou — není divu, že jim nezbude mnoho času na hájení dělnických zájmů. Odtud opět lhostejnost odborářů k hnutí. Dochází tak k podobnému zjevu jako v Rusku, kde odborové organizace přestaly dělníka zajímat, protože se staly jen nástrojem k zvýšení výroby. Vzrůstají-li přes to fašistické organizace, je to proto, že nezaměstnaní, neorganizovaní ve fašistické odborové organizaci, nedostanou práci, různé příplatky k podpoře a dary.

Autor ukazuje, že tato státně-stranicko-odborová organizace stojí hodně peněz. Ani poslanci a senátoři se nemohou dovědět, kolik vlastně. Je to byrokracie, která se vymyká veřejné kontrole. Jak se stará o zájmy dělnictva, které jí byly svěřeny?

Na přesném rozboru pohybů mezd v několika odvětvích ukazuje autor, že přes všechna ustanovení Charty, placené dovolené, odškodnění při výpovědi a přes celou její sociální politiku, poměry italského proletariátu se za fašismu zhoršily. Až do 1927 působila pokles skutečných mezd inflace, ale i dalších pět let klesají skutečné mzdy. Kdežto ceny klesly o 15,73%, klesly nominální mzdy o 20%—50%, takže skutečné mzdy klesly nejméně o 15%. V některých odvětvích jsou poměry zvláště stísněné, zejména v zemědělství, kde je průměrná mzda saisonního (!) dělníka 10 lir denně. Při tom vzrůstala nezaměstnanost. Tak v kovoprůmyslu bylo zaměstnáno 1926:325.000 dělníků. R. 1930 je

už 32.000 nezaměstnaných, 1931:80.000, 1932:100.000 a 30.000 částečně. R.-Fr. uznává, že je tomu i v demokraciích, ale fašismus zdůrazňoval, že zavedl kontrolu soukromého podnikání a kolektivní smlouvy pod státním dozorem. Mussolini to myslí jistě dobře, říká-li odborovým tajemníkům, aby šli mezi lid, žili jeho životem a poznávali jeho potřeby. Ale režim musil z politických důvodů zakázat stávky, které jsou nejlepším prostředkem, aby podnikatel doznal stupněm ústupků přibližné výrobní náklady a tak základ k mzdovému jednání. Číslice výrobních nákladů nesdělí průmyslníci ani Mussolinimu. Kontrola odborových sdružení není ani tak veliká, aby při sdělávání kolektivních smluv dostali výkazy mezd. Ty dostávají úředníci ministerstva korporací, kteří podle nich stanoví t. zv. minimální mzdy.

Kolektivní smlouvy samy jsou dalším problémem. Bylo jich sice uzavřeno v l. 1927 až 1931 úctyhodné číslo 9.000, ale odboroví tajemníci si stále stěžují, že zaměstnavatelé je nezachovávají. Autor uvádí celou řadu stížností z Lavoro Fascista, Lavoro Agricolo Fascista. Pracovní soudy fungují, ale soudcové nejsou neodvislí a převážný vliv v jednání má státní zástupce — vláda může snadno působit, aby řízení bylo politické. Sporů je spousta (80.000 v r. 1932) — i to ukazuje, jak se smlouvy nezachovávají.

Autor probírá dále sociální politiku režimu. Sociální pojištění nechává po strážce finanční zaměstnavatelům a zaměstnancům; sám přispívá jen 0,2%. Více se věnuje veřejným pracím na zmírnění nezaměstnanosti a vnitřní kolonizaci. Tu si vede čile a dovede využít agitačně úspěchů. Přes to zaměstnají tyto práce jen 15% nezaměstnaných, 30% dostává nízké podpory, asi 50%, t. j. půl milionu osob je ponecháno samo sobě. Mezi zásadami Charty, která chce zajistit každému slušnou životní úroveň, a osudem italských nezaměstnaných je tedy rozpor. R.-Fr. zaznamenává též tři dobré podniky: Dopolavoro, organizaci dělníkova volného času, Ústav sociální péče a Péči o matky a děti. Autor uzavírá první část: Kdežto svobodné odborové organizace hájí především dělnické zájmy a připravují proletariát pro úlohu, kterou má jako třída hrát v demokracii, fašistické syndikáty pokládají „řešení poměru mezi zaměstnavateli a zaměstnanci jen za epizodu, nikoli za konečný cíl své činnosti“. (Razza, delegát syndikátů na Mezin. konferenci práce.) Syndikáty mají úkol politický — získávat režimu aspoň sympatie dělníků starších a nadšení mladých. K orthodoxní výchově dětí přistupuje v moderních diktaturách i orthodoxní výchova dělnictva. Soustava kolektivních smluv nepřinesla italskému dělníku zlepšení jeho individuálního života. Pracovní soudy se ukázaly k hájení dělnických zájmů méně účinné než stávky. Ale režim se postaral o zlepšení podmínek života kolektivního. Zbavil dělníka osobních svobod, ale dal mu cit příslušnosti k celku a připoutal ho ke státu. Dělník (jako ostatně i úředník) nemá dnes svou osobnost, nýbrž je jen odleskem určité skupiny. Starší se s tím pomalu smiřují a vláda na nich neřádá, než aby mlčeli. Mladí zřejmě podléhají nadšení, které se jim dodává z vnějška. Sociální organizace zmírňují nedostatky soukromého života: hromadná péče o dělníkův volný čas je lacinější než individuální a tím, že ji stát může kontrolovat, stává se prostředkem fašistické výchovy. Je jisté, že hromadná fyzická výchova pěstuje harmonický vývoj národa a ctnosti odvahy, obětavosti a veselí. Nepřipouští ovšem výchovu politikou a tak přispívá k upevnění režimu.

V druhé části studuje autor italský stavovský čili korporativní stát. Ukazuje především, že do t. zv. stavovské směrovny z r. 1929 vybrala Veliká Rada z navržených kandidátů hlavně zástupce svobodných povolání, vysoké úředníky a zástupce vlasteneckých spolků. Zástupci skutečných hospodářských organismů mají jen 53%, z nich pak

zástupci zaměstnanců 22%. Není to tedy shromáždění stavovské, nýbrž politické. Pokud se týká sněmovního jednání, schvaluje sněmovna většinou bez debaty nařízení, která před tím vydala vláda. Pokud jsou debaty, hájí v nich zástupci zaměstnavatelů hlavně zájmů společností, které zastupují, nikoli tedy nějaký obecný zájem. Zástupci dělníků — až na několik výjimek — projevují nezájem o finanční, daňové a celní otázky. Většinou chválí stále theoretické pojetí dnešní stavovské Itálie, v jejich sněmovních řečech není stopy po nějaké plánovité sociální politice. Zkrátka stavovská sněmovna zůstává mimo hospodářské dění. Vše se provádí nařízeními nebo se sjednává v syndikátech nebo konečně v úřadovnách ministerstev. Jako jinde, říkají prý přívrženci fašismu. Ale nač je tedy stavovská sněmovna?

Podobnou úlohu hraje Národní stavovská rada. Má úkol jen poradní, často se jí ani důležitá vládní opatření nepředkládají a když, tedy až po jejich vydání, aby Rada odůvodnila obecný jejich zájem. Rada také někdy radí úřadům, ale to se přece děje i v demokracii, kde se návrhy zákonů nerodí v hlavách ministrů, vysokých úředníků nebo poslanců, nýbrž nejčastěji vznikají na popud hospodářských organizací. Kdežto však fašismus dovede zásahům své Stavovské Rady udělat značnou reklamu, nedovíme se většinou v demokracii, odkud přišel popud k tomu neb onomu hospodářskému zákonu.

Ani v nauce ani v praxi nevymyslili tedy fašisté nic nového. Jako jinde, tak i v Itálii jsou průmyslová odvětví bojující proti jinému průmyslu, podporovanému dobou. A jako jinde, tak i italská vláda sahá na záchranu onoho odvětví k opatřením, která pak doléhají na celý národ.

Pokud jde o přímé hospodářské zásahy vlády, některé byly úspěšné. Na př. t. zv. bonifikace, t. j. meliorace pozemků a jejich kolonisace. Ale i tam docházelo k zlořádům; tvořily se spekulanti meliorační společnosti a význační fašisté se účastnili jejich vedení a zisků. Dosti dobře funguje kontrola bank, zato kontrola obchodních společností ztroskotala, rovněž zákon o t. zv. povinných průmyslových konsorciích. Velký průmysl by chtěl, aby jim do nich vláda nahnala menší podniky, ale pak nechala konsorcia bez kontroly. Po roce platnosti zákona nebylo v Itálii ani jedno povinné konsorcium. A na základě jiných a jiných dokladů uzavírá autor: Není nějakého zvláštního italského a fašistického hospodářství. Není také stavovského hospodářství. V Itálii jsou lidé, kteří zápasí a trpí, vítězí nebo podléhají. Jejich zbraně jsou též naše zbraně: nic více a nic méně.

Dr. Konstantin Jelínek.

HERBERT ADOLPHUS MILLER: THE BEGINNINGS OF TO-MORROW.
An Introduction to the Sociology of the Great Society. F. A. Stokes Co., New York, 1933. Stran 310, cena \$ 2.50.

Svět je v přerodu. Rodí se nová „Velká Společnost“ zítřka, která bude syntésou Západu a Východu. Je pravda, prozatím vše jakoby spíše svědčilo o opaku: překvapený Západ se zdráhá přijmout nové hodnoty Východu, ačkoliv jsou to namnoze hodnoty, jejichž původ dlužno hledati právě na Západě a které si Východ assimiloval, přizpůsobiv je formám své tisícileté kulturní tradice. Ale nedejme se mýlit; konflikt Východu se Západem nutně povede k vyrovnání, jehož výsledkem bude vyšší jednota. Tak asi bychom mohli v hrubých obrysech zachytit myšlenkovou náplň Millerova díla: „Počátky zítřka“.

Daleký Východ s rozsáhlým územím Ruska, Japonska, Číny a Indie postoupil do popředí zájmů světa. Množí se počet novinářských článků, drobnějších studií i celých knih, které se snaží informovati nás o tom, co se děje v těchto vzdálených oblastech.